

Sebtében összehordott előadás képét idézi Lazić rendezése, akárcsak az egész rendezvénytársorozat, amely – úgy tűnik – elsősorban azért jött ki, hogy lássék, Ristic számára (ismét) szívügy a szabadkai színházi élet, hogy miután távoznia kellett Újvidékről, bizonyítsa, Szabadka mennyire fontos számára, jöllehet a főszezon nem ezt példázta.

GEROLD László

SZENTISTVÁNNAPI BÚCSÚ PÉCSETT

Igazi vásári hangulat fogadja a látogatót Pécssett a székesegyháztól induló Kanonok utcában. A járókelők most nem a modern magyar képzőművészet reprezentáns alkotói-riak a patinás palotákban látható kiállításaira kíváncsiak, hanem elvegyülnek a tarka forgatagban, meg-megállnak a különböző mesterségek művelői előtt, elgyönyörködnek a fazekas, a kovács, a kádár, a faesztergályos, a papírmerítő, a gyöngyfűző, a szövő, a szalmakötöző s más mesterek munkájában, mozdulataik célszerű szépségében, gyönyörű termékeikben. De van itt antikvárius és régiségkereskedő, mézeskalácsos és lacipcsenyés és ki tudja, ki mindenki.

Pécs több pontján komédiások tűnnek fel, a budapesti Térszínház társulata balladákat, meséket, mondákat jelenít meg a múlt században divatos s általuk most felélesztett képmutogatás segítségével. Mintha a mozi őst látnánk: a megelevenített történet főbb eseményei nagy papírlapokra vannak felfestve-pingálva, s miközben a kikiáltó, a játékos elmondják, eljátsszák a mesét, a képekkel illusztrálják is az elmondottakat. Aztán a Széchenyi téren óriás bábokkal eljátsszák a Bakarasz királyról szóló népmesét, s ezt követően az összegyűlt közönséggel együtt vonulnak a Káptalan utcába, s ott is a Szabadtéri Színpadhoz.

S mintha a vásár az utcáról a Színpadra költözött volna: a nézőtéren török bugyogós férfi kávét kínál, század eleji öltözékű gyerekek gyümölcsöt, édességet, mesterlegények, parasztlányok sört, üdítőt árulnak. Fenn a színpadon tűz- és kardnyelők, artísták, zsonglőrök, bűvészek szórakoztatják a körülöttük csoportosulókat és a nagyérdeműt.

Szinte átmenet nélkül folyik egybe a valóság és a játék. A színpad közepén lévő hatalmas fa ágain zenészek ülnek, délszláv zenét játszanak, az emberek zsongnak, trécselnek, helyüket keresik, esznek-isznak a nézőtéren s fenn a színpadon. Mind többen jelennek meg jelmezesen, egyesek táncolnak, mások nagy asztalok mellett mulatnak, beszélgetnek, élük az életüket. Eltűnnek a mutatványosok, s kezdődik az est fő attrakciója, Miroslav Krleža *Szentistvánnapi búcsújának* az előadása.

A darab Krležának alighanem a legfurcsább, legzavarbaejtőbb s a legnehezebben színpadra állítható műve. Nincs megfogható története, nincsenek a művet meghatározó konfliktusai, nincsenek végig jelen levő főszereplői. Életképek sora a darab. Mozaikcserepek villannak fel, s a sok részletből kell összállítani a teljes darabot. Egy adószedő vitatkozik egy gazdával, egy részeg varga a szociáldemokrácia mellett agítal, ivócimborák verekednek össze, majd békülnek ki, három asztal mellett háromféle náción dalát játsszák a zenészek s danolják a legények, kereskedők kínálják portékájukat, s vevők alkudoznak. S az életképeket időről időre egységbe fogja a kóló, s kimerevíti egy titokzatos táncos pár megjelenése, zene nélküli keringője.

Féktelen vidámság és dermedt félelem. Harsányság és csend. Népi komédia és haláltánc. Összebékíthetetleneknek tűnő rétegek egysége. Szürrealizmus. Ez Krleža drámájának lényege. Ebben a közegben a vidámság egyre inkább valami fenyegető, sejtelmes, transzcendentális állapotba fordul át. Az életet kiszorítja a halál. Egy prostituált vendége felakasztja magát, a halott megjelenik a kocsmában, s mint egy élő, fogyaszt, majd csatlakozik hozzá a szintén szerelmi bánatában öngyilkosságot elkövető barátja. Összekeveredik a valóság és a képzeletbeliség, a halott és az élő. Együtt mulat az élő prostituált és annak halott vendége, a lányba szerelmes halottat agyonveri a lány élő barátja, s a kétszeresen halott férfit targoncán tolják ki a színról, miközben a két titokzatos táncos – a halál – vezetésével az egész színpadot átfogó, félelmetes haláltánc kezdődik. De a haláltánc egyszer csak ismét átszap az életet kifejező kólóba, s megint összekeveredik minden: a játékosok maguk közé invitálják a nézőket is – akik az előadás alatt sem feledkezhetek bele a nézelődésbe, mert az éppen szabad játékosok mint árusok egész idő alatt kínálgatták árujukat –, feloldódik a hangulat, a színpadot betölti a táncosok kavalkádjá, mások a büfé körül tolongnak, kint az utcán változatlanul árulnak a kereskedők, dolgoznak a mesterek, folyik a búcsú kint és bent.

Krleža darabjában is, a Bagossy László rendezte nyári színházi előadásban is összemossódik az élet és annak művészi mása. Az előadásnak ez a legjobban megoldott rétege. A lüktető ritmusú zene (zeneszerző és szerkesztő: Kircsi László), a dinamikus koreográfia (Vidákovics Antal kitűnő munkája), a pontosan kidolgozott tömegjelenetek éltetik a produkciót, a vigalomból a második részben kibontakozó zárt epizódok viszont erőtelenebbek. Ez persze a darab belső szerkezeti problémája is, de az előadásban különösen erősek az életképek, ezért mellettük a lényeges jelenetek elhalványulnak. Másképpen szólva: a realizmus elnyomja a szürrealizmust. Holott a mű alapkaraktere épp a szürrealizmus lenne.

Fanyalgó megjegyzésem ellenére a *Szentistvánnapi búcsú* erőteljes, hatásos, jó produkció. Hozzá kell tenni: nem először játsszák ezt a Krleža-darabot Pécsen. Öt évvel ezelőtt a Tettyei-romok között, egy intim közegben lényegében a mostanival azonos koncepcióban született meg a szintén Bagossy rendezte magyarországi bemutató. Most nagy térben játszottak, s a realista elemek túltengésében talán a tágasság ellensúlyozásának igénye is közrejátszhatott.

Az igazi újdonság azonban nem a helyszínváltásból következett, hanem abból, hogy a darabot két nyelven adták elő. Háromszor szerbhorvátul, háromszor magyarul. A főbb szerepeket a két verzióban más-más színészek alakították: a szerbhorvát variánsban az eszéki és az újvidéki magyar színház néhány tagja – Vlasta Ramljak, Velimir Čokljat, Ela Budić-Halas, Anita Šmit, Ljiljana Demonja, Kočiš Kornelija, illetve Venczel Valentin (valamint a pécsi színházból Matoricz József) –, a magyarban Besenczi Árpád, Nagy Éva, Krum Ádám, Vári Éva, Kalamár Beáta, Nyáry Bernadett, Balázs Zsuzsa és szintén Venczel Valentin játszott.

Az előadás mindkét nyelven autentikusan szólalt meg. A próbák nem csupán művészi alkotó munkát jelentettek, hanem nyelvtanulást is, s ami ezzel együtt jár: a két szomszéd nép fiai-lányai közötti kollegiális, baráti kapcsolatok alakulását.

A szerbhorvát nyelvű premier napján tudományos tanácskozást is rendeztek, amelynél Bécsy Tamás egyetemi tanár, Sarosács György múzeumigazgató, Spiró György

író, a darab fordítója, Branko Hečimović, a zágrábi Színháztudományi Intézet tudományos munkatársa, Mirjana Domini, a zágrábi Tudományegyetem munkatársa és Damir Bačić politológus tartott előadást. Az apropó a bemutató volt, a téma: Krleža munkássága, a bemutatott darab kora, e kor történelme, a soknemzetiségű területek akkori életmódja, a nemzetiségek akkori együttélésének jellemzői. A múlt faggatásából természetesen következett a jelen állapotok elemzése, s a nemzeti és nemzetiségi békés együttélés fejlesztése.

A Nyári Színház és a tudományos tanácskozás egyetértett abban, hogy a nemzetiségek kulturális értékeinek kölcsönös megismerése létfontosságú az egymás mellett élés szempontjából is. Éppen ezért azt javasolták, hogy ezentúl *minden évben július utolsó hete a nemzetiségi kultúra hete legyen*. Pécssett ebben az időben a térség nemzetiségi művészi együtteseinek, alkotó művészeinek bemutatkozó fórumát fogják megrendezni. Felhívással fordultak a köztársasági elnökhöz, az országgyűléshez, a kormányhoz, hogy támogassák ezt a javaslatot, s azt, hogy az egész országban tartsák meg ezt a rendezvényt. Felhívással fordultak a szomszéd országokhoz is, hogy azokban is szervezzék meg a nemzetiségek művészeti hetét. Az észeki színház nemcsak ebben a produkcióban volt kitűnő partner; a kezdeményezést azonnal magáévá tette, s jövőre ők is megtartják az ottani nemzetiségi művészeti hetét, amelyre természetesen hívják, várják a szomszédos magyarországi megyék nemzetiségi alkotóit is.

Ebben az indulatokkal teli, forrongó, átalakuló térségben örömmre derítő egy ilyen kezdeményezés, s biztató az összefogásból született első produkció létrejötte, művészi színvonala, sikere.

Csak egyet lehet és kell kívánni: legyen folytatása! Itt és ott. Határainkon belül és kívül.

NÁNAY István

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

A SMINK ÚJ, DE A LADY KISSÉ MÁR IDŐS

A 44. Velencei Biennáléről

Sokan fellelegeztek, amikor az előző biennálén a programot meghatározó akkoriban megválasztott igazgató, Giovanni Carandente tíz-egynéhány éves gyakorlat után szakított az egy téma köré szerveződő, sok esetben a nemzeti bemutatók karakterét is befolyásoló, központi tematikus kiállítások hagyományával, és nem kevesen úgy vélték, a téma kényszerétől előzékenyen megszabadított seregszemle képes lesz megújulni, új, izgalmas tartalmakat hozni. Carandente ugyanis akkoriban, 1988 tavaszán elhatározta, hogy a biennálénak visszaadja egykori nemes tradíciótisztelőt, úgy véelve, hogy e fennállásának századik évéhez közeledő rendezvény a maga patinás, a XX. századi képzőművészet megkerülhetetlen nagyságainak neve által fémjelzett múltjával már önmagában véve is egyedülálló a világon, s nem versenyezhet vele semmilyen más kiállítás. Most, alig két év elteltével az a sanda gyanúnk, hogy ez volt Carandente egyik nagy tévedése. Némi kárörömmel figyelem az olasz kritikusok biennálével kapcsolatos észre-